

Юлия Станкова**ИВАН ГЕОРГИЕВ – РЕМБРАНД**

*„На бойното поле
на духа битката е
винаги на живот
и смърт“*

е казал според очевидци живописецът Иван Георгиев – Рембранд и аз им вярвам, защото той е потвърдил това чрез битието си. През 1994 г. Иван Георгиев внезапно умира на 56 години. Единствените свидетели за неговата неуморна духовна битка са творбите му.

Няма допирни точки между Иван Георгиев и българските художници, работили по същото време (60-те до 80-те години включително). Дори художниците, които ясно се бяха разграничили от поръчковата живопис, все пак бяха известни на българската публика. Въпреки трудностите техните творби се допускаха в галериите на СБХ и СГХГ. Понякога картините им бяха изхвърляни преди края на изложбата и това се разчуваше, нещо се случваше все пак между тях и публиката. Те се бореха да получат така необходимата обратна връзка със зрителя – ориентир, без който творецът е застрашен да изгуби адекватността си.

В същото време Иван Георгиев дори не прави опити да излага творбите си. За широката публика, дори за „елита“ в изобразителното ни изкуство от 60-те години насам, той е напълно неизвестен. Избира да работи „под земята“, непознат, но недосегаем и свободен. Живее тихо, аскетично, като истински отшелник и мъдрец, чиято духовна пътека е изкуството на изобразяването. Само така той е могъл да се впунсе в онази живопис, за която е вярвал, че е призван. Той е имал нужда да бъде част от тече-

нията в световното изкуство, да се съизмерва с големите западноевропейски творци, да се включи в техния дискурс. В някаква степен това са правели много от българските художници преди девети септември 44-та. Те свободно са посещавали големите европейски центрове на изкуството – Париж, Рим, Флоренция, Венеция – и са пренасяли в България най-новите повеи в живописата. Тази възможност е била прекъс-

ната от комунистическата идеология, което предизвиква тръзването на нашата живопис по най-причудливи и своеобразни пътища. Едни избират поръчковото „писане на лозунги“, други се търсят назад във византийското изобразително наследство, трети произвеждат едно сърчно, безобидно изкуство на основата на академичните канони, четвърти (те са най-малко) развиват свой собствен изобразителен език, толкова особен и откъснат, че няма с какво да се сравни. Общата картина на българската живопис през 60-те, 70-те и 80-те се очертава локална, без значими пробиви (с едно-две изключения). Част от младите по това време художници разгръщат таланта си по-късно, когато заминават да живеят и творят на Запад.

Единствен Иван Георгиев работи така сякаш комунизмът изобщо не е съществувал, сякаш соцреализмът и желаната завеса никога не са били. Той като че ли пробива тунел под зида на комунистическия затвор и свободно, незабелязан от никого, шества по пътищата на световното изкуство. Как го е правил, с албуми ли се е снабдявал (до нас достигаха само албуми с репродукции от експонатите в руските музеи), не се знае. Той самият не е оставил никакви сведения освен картините си, които дори не е датирал и именуval. Иван Георгиев не е бил в конфликт с властта, по всичко личи, че е приемал случващото се като природно бедствие, като неизбежна катастрофа, в условията на която той е бил решен да свърши онова, заради което се е родил. Без да напуска малката си къщичка, в

която съжителства с многобройните си роднини – баща, братя, сестри, племенници, – той преброжда с мощни крачки световната живопис и не просто се съизмерва с Рембранд, Модigliani, Леже, кубистите, фовистите, Ханс Хартунг, Вилем ДеКунинг и Марк Ротко, но се отпласква от постигнатото от тях, надделява ги, бунтува се, влиза в дъбой с тях. Така е устроен, такъв е неговият начин на работа. Той има нужда да определи сам кои са най-силните и да се съизмери с тях.

Тази извънредно голяма амбиция, която изглежда налудничавя на фона на социалистическото безвремие, е истинското измерение на духа на Иван Георгиев – Рембранд. Картините, които е оставил след смъртта си, свидетелстват за неговата смелост, издръжливост, духовна стабилност и зрелост, които са дали плодове с общочовешка стойност и са обогатили българското изобразително изкуство с европейско звучене.

Едно от неговите ранни голи женски тела недвусмислено ни отвежда към Рембрандовата Даная. Но художникът смело обръща тялото в ракурс към зрителя, за да постави ударение върху онова, което Рембранд е скрил под завивките – нозете на Даная. Иван Георгиев не само ги разкрива, но ги изнася пред самото лице на зрителя – загрубели, деформирани, с белези по тях. Те са най-реалистичната част от потъналото в сън и Веронезиеви сенки женско тяло, което сякаш пита: „Погледни отблизо нозете ми, ще ме обичаш ли и така?“ Тази картина е откровение за човешката участ и грама, предизвикано вероятно от смъртта на майката на художника. Странно безпокойство изпълва зрителя, когато гледа този етюд, защото той няма как да узнае това тяло спящо ли е или мъртво. Тази неувереност, която разчопля неговото ego до капка кръв, е същината на картината. Моето лично впечатление е, че художникът е рисувал без модел. На този ранен етап от работата си, току-що завършил Художествената академия, Иван Георгиев е разполагал само с изразните средства на етюда и чрез тях излива в образ срещата си с необрадимото – липсата на най-скъпия, най-обичания друг, онзи,

който, отивайки си, сякаш повлича и нас със себе си. От тази точка на духовно съзряване, акуширано от най-тежката човешка мъка, до края творбите му ще носят белега на онова мистично състояние, където смърт и сън са синоними, където царува вечността.

По-нататък през годините Иван Георгиев развива една мощна портретна живопис, като прилага откритията от Модилиани изобразителен код, но отстранява характерните за Амедео красота и еротика, за да ги замени със смелото и категорично противопоставяне на двата човешки компонента – тяло и душа. Резултатът е смайващ. Образите на неговите родственици, съседи и приятели са изведени до символи на човешкостта, разбираеми и близки на хората навсякъде по земята. Техните стабилни, големи, тежки фигури са проникнати от вътрешна светлина, която бушува дълбоко под глинената охрана на някои от телата, а други са потопени изцяло в нейната фосфоресцираща откъснатост.

След като постига онова, което желае, в областта на фигуралната живопис, Иван Георгиев – Рембранд продължава духовното си пътешествие в нефигуралното изкуство. Мостът към него е така нареченият „Портрет на чичо Еремия“, „изплетен“ от няколко слоя цветни мрежи, най-външната от които е синя. Той сякаш е колкото от плът, толкова и нематериален, целият потънал в блажено съзерцание. Сякаш се сбозува с нещо или с някого завинаги, но без тъга.

Своята нефигурална живопис Иван Георгиев създава, като се бори и състезава с най-силните творци от следвоенния период на Европа и Америка – нюйоркската група на абстрактните експресионисти. В същото време той запазва посоката на своите духовни търсения и пренася прозренията си в нефигуралната сфера на изобразяването. Това е най-продуктивният и последен етап от неговото творчество, който предстои да бъде анализиран и оценен от историците на изкуството. В тези композиции светлината постепенно намалява до малки петна, които просветват като прозорчета през гъсто положените тъмни

мазки. Сякаш светлината се оградява във все по-непрогледна плетеница, за да излезне напълно в последните картини, но присъствието ѝ продължава да се чувства изпод черните, релефни мазки. Светлината изгасва, както човешкият живот, но оставя следи, които зрителят мистично усеща.

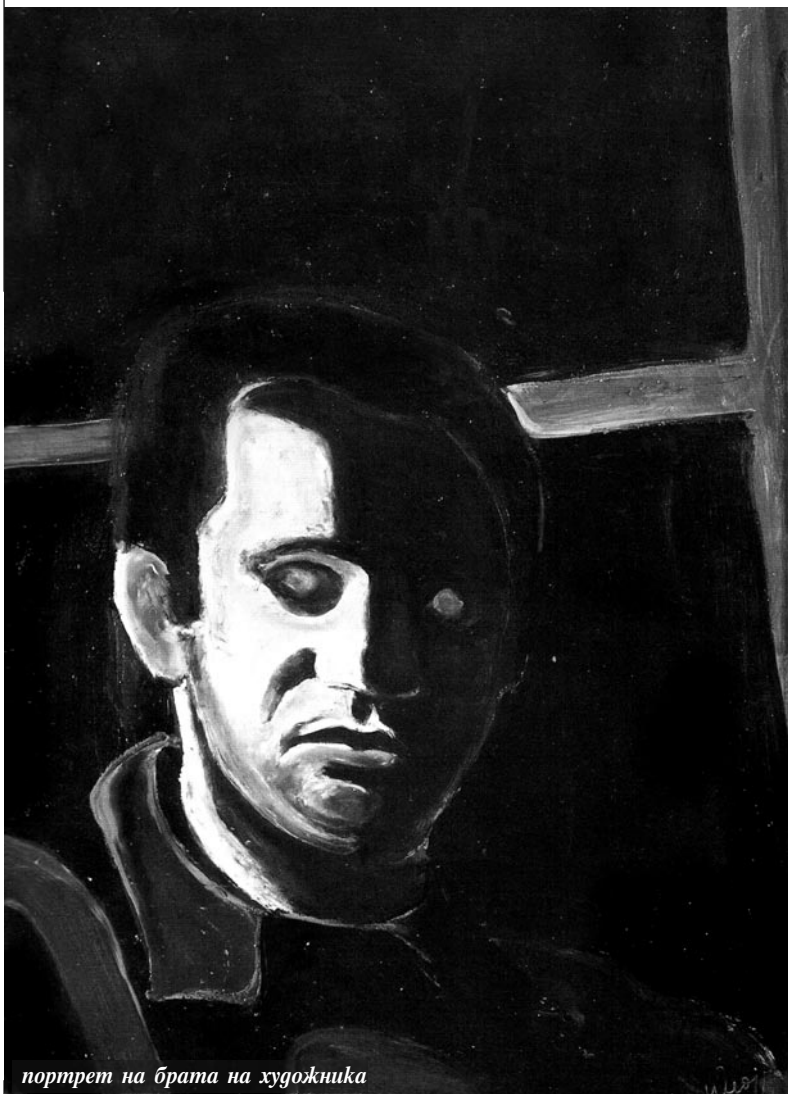
Изложбата на Иван Георгиев, запълнила всички зали на СГХГ 14 години след смъртта му, смайва с европейския си дух, разклаща представата за българската живопис през 60-те, 70-те и 80-те и разкрива ново, неподозирано пространство в нея. Тя доказва, че духовността не може да бъде спряна с железни завеси. Европейското измерение на изложбата не се дължи на надобяване, а на истинско духовно сродство, на сходен светоглед. Не социумът, както се прокламираше от комунистическите философи, а отделната човешка личност е най-ценното според този светоглед. Той е напълно противоположен на властващата ценностна система и сякаш самичък я уравновесява с възгледа, че всеки човек отделно се сблъсква с живота и смъртта и прави своите малки крачки към истината, понесъл отговорността си сам.

Автопортретите на Иван Георгиев са огледалата, които го подкрепят да не загуби ориентирите си в отrenchението на самотата. Чрез състоянията, които ги оформят, той следи дали не се е отклонил от главното – служението на Духа. В един от тях, навярно последният, се отразява лицето на познанието, което претегля на невидима везна Отсамно и Отвъдно. В картинното про-

странство царят дълбока нощ и тишина. Нищо не трепва, нищо не отклонява художника от срещата му с истината, озарена сякаш от две кобалтови зеници. Онази истина, изричането на която би разбудило света като камбанен звън.

Октомври, 2008

портрет на брата на художника